

Storpolskan

Medlemsblad för
SÖDERMANLANDS SPELMANSFÖRBUND

STORPOLSKAN

MEDLEMSBLAD FÖR

SÖDERMANLANDS SPELMANSFÖRBUND

1954

Nr 2

Ansvarig utgivare:
Jan Martin Johansson
Åsa Folkhögskola
SKÖLDINGE

Redaktion:
Nils G. Edvardson
Gullmarsvägen 39
JOHANNESHÖV

Åke Kåell
Snöflingebacken 9
HÄGERSTEN.

Kära Spelmän!

Här kommer nu andra numret av vårt medlemsblad STORPOLSKAN. Just lagom till jul, varför styrelsen vill passa på att önska Er alla en god och fröjdefull julhelg! Vi har försökt ge alla medlemmar en bra julklapp, genom att låta inte mindre än fem låtar följa med som musikbilaga till detta nummer, som Åke Kåell ville kalla "Julpolskan". Vi hoppas att det "går åt mycke" spela" för Er!

Det gångna året har varit händelserikt på en del håll. Från flera av förbundets lag har då och då hörts ett och annat, men för det mesta får man gissa sig till vad som händer. På den punkten vill styrelsen uttala den nyårsönskan, att Ni samtliga kostar på ett 25-öres frimärke då och då för att berätta lite om vad sig på Er ort tilldragit haver.

Och så till nyheterna! - Deltagandet i kompositionstävlingen blev inte vad vi väntat: tre (3) kompositörer deltog med sammanlagt sex (6) låtar. Av dessa beslöt juryn tilldela kompositören av en BRUDSKÅLS - LÅT hedersomnämmande. Det visade sig vara C.G. Axelsson i Flodafors som skapat den lilla låten, vilken ingår i musikbilagan till detta nummer. Det högtidliga, men samtidigt enkla och anspråkslösa drag, som återfinnes i den sortens ceremonilåtar, har Axelsson lyckats få fram i sin komposition. Just så skall en brudskålslåt, eller brudskålsmusik, klinga. Meloditypen har ursprungligen hämtats från angläsen, eller engelskan, men efter att ha upphört att spelas som dansmusik, har melodierna överförts till den grupp av bröllopsmusiken som spelas uteslutande som måltids- (taffel-) musik.

Brudpolskan av Gustaf Wetter är välkänd förut. Den har här klätts i ny dräkt av kompositören: en stämma för altfiol har tillfogats och i detta skick klingar den ståtligt och fylligt. Ett bra exempel på den gamla traditionen som säger, att till varje nytt bröllop skall spelmannen komponera minst en ny låt. Denna brudpolska ingår i den rika samling av nykompositioner som tillägnats FLEMMO, dess herre och fru, dess brudpar, dess nydöpta barn etc.

Visan, som av Åke Kåell arrangerats för två fioler och altfiol, är hämtad ur A.G. Rosenbergs "160 polskor, visor och danslekar", upptecknade i

Sörmland 1823 - 1835, tryckta i Stockholm 1876. Det är en gammal kärleks- och riddarvisa på 20 - 30 verser. Upptecknaren minnes blott denna vers:

Han sad', du skulle släcka ut de sköna vaxeljus
vid de rosor vi lovom.

Han sad', du är int' för god att ligga i det mörka hus,
vid de rosor vi lovom, vi lekte om en afton.

Kadrilj efter spelmannen Gustaf Persson i Flen ingår som nr 5 i förbundets senaste låthäfte. Har här, efter många medlemmars påpekande, att den i vissa avsnitt är "omöjlig att ta", omskrivits, så att strängt taget alla bör kunna "ta" den. För omarbetningen är arrangören JMJ ansvarig.

"Tyska klocko" är den femte av låtarna i STORPOLSKAN denna gång. Om den låten skriver Gustaf Wetter en särskild artikel i detta nummer.

Håll till godo, spelemän - låt stråkarna vina i julhelgen! Vi hoppas att reportören skall ha fått några trevliga tillskott!

Så vill jag till slut meddela, att årsmötet kommer att äga rum i Eskilstuna den 5 - 6 februari 1955. Närmare uppgifter om detta kommer att lämnas i ett särskilt cirkulär, som kommer ut i början av januari. Men reservera redan nu dagarna 5 - 6 februari för denna sammankomst, som enligt gammal tradition kommer att vara i dagarna två.

Än en gång - styrelsen önskar alla Sörmlands spelemän en riktigt trivsamt och god jul! Vi möts igen nästa år, som är förbundets 30:de, till nya låtar och nya händelser!

Er tillgivne

Jan Martin

UR SEKRETERARENS ANTECKNINGAR.

Spelmanslagen, på ett par undantag när, har hållit styrelsen á-jour med händelserna inom laget och följer här i korthet vad som tilldragit sig inom lagverksamheten.

Daga Spelmanslag har medverkat vid en del bröllop och hembygdsfester. Bl.a. uppvaktades ordföranden i laget, Stig Söderholm, med sin brud, av spelmanslaget med musik vid bröllopsfärden både till och från kyrkan. I Vårdinge medverkade laget vid en hembygdsafton den 12 oktober, då även Jan Martin Johansson medverkade med ett anförande om svensk folkmusik. Åke Liljeholm visade vid samma tillfälle sina kunskaper på nyckelharpa. I slutet av oktober fick Daga Spelmanslag sorg. En gammal spelman, kallad "Skomakar-Kalle" avled. Han lämnade en del låtar och visor efter sig. Söndagen den 24 oktober vigdes han till den sista vilan och då spelade några medlemmar ur spelmanslaget en psalm från Västergötland.

Eskilstuna Spelmanslag har en livlig säsong bakom sig. I Kvikksund medverkade laget den 26 juni med låtar och dansmusik och dagen efter blev den stora utställningen i Trosa berikad med sörmländsk folkmusik. Den 4 juli var det Hyltinge Hembygdsförenings tur att få del av Eskilstunalagets låtförråd och den 10 juli besöktes Hjälmaresund, där laget medverkade på SLU:s sommarting. Laget har även varit verksamt på en del platser i Västmanland. Bl.a. var laget engagerat till Hembygdsföreningen i Hed den 13 juni samt medverkade i samband med avtäckandet av Rickard Dybäcks byst i Odensvi den 15 augusti. Den 12 september for laget tillsammans med Rekarne Folkdansgille till Herrborum, där grevinnan Montgomery residerar. Där förekom uppvisning av folkdanser och uppspelning av låtar. Med nämnda folkdansgille samarbetar Eskilstunalaget och medverkar med bl.a. gammal dansmusik på gilletts samkväm. Ett program omfattande 18 låtar har ganska nyligen inspelats på band och har omhändertagits av sekreteraren i Sörmländska Ungdomsringen, Lars Nilsson, och äro avsedda att användas på dennes resor i USA. Eskilstunalaget består av sju medlemmar och övar som regel en gång i veckan.

Kungsörs Spelmanslag har även avverkat ett digert program under denna säsong. Förutom en del uppvaktningar där laget deltagit har medverkan ägt rum vid följande tillfällen. I Västerås deltog laget den 6 februari vid en spelmansstämma och den 7 mars vid invigningen av hembygdsgården i Himmetså. I Kultebo Folkets Hus medverkade Kungsörslaget den 20 mars och vid Kungsörs KF:s årsfest den 30 april. Därefter medverkade laget vid vårt förbunds spelmansstämma i Malmköping den 30 maj samt med Svenska Ungdomsringen på Skansen i Stockholm den 7 juni. Den 11 juni spelade laget vid en hembygdsfest i Hed, bl.a. i kyrkan tillsammans med en kör. Midsommaren inleddes med dans kring majstången vid SGU:s sommarhem samt på Kungsudden i Kungsör och avslutades på midsommardagen vid en fest i Skinnskatteberg, där även Katrineholms Danslag medverkade. På vägen dit togs en svängom på den ej fullt färdigställda landsvägsbron i Karmansbo. Slutligen har laget medverkat vid invigningen av Selvaaghuset i Flenno samt den 15 augusti i samband med Dybäcksminnets i Odensvi.

Nyköpingshus Spelmansgille har som vanligt, frestas man säga, varit mycket livaktiga. Spelmansgillet har anordnat gillesaftnar i regel en gång i månaden i Gästabudssalen på Nyköpingshus. Där har bl.a. förekommit filmföreläsning, uppspelning av låtar samt även någon gång medverkan av danslag. Gillet har varit engagerat för uppspelning i samband med middagar och andra festligheter. Vid avslutandet av friluftskonserterna vid Kungstornet i Nyköping medverkade Spelmansgillet och svarade där för hela programmet. Uppspelningen uppskattades hörbarligen av det talrika auditoriet. Gillet har

gjort sitt bästa för att glädja gamla och unga i Nyköpingstrakten. Så har de t.ex. medverkat med besök på ålderdomshem, sjukhem och konvalescenthem samt spelat för stadens pensionärer vid en tillställning i Folkets Park.. En del spelmän ur gillet ha varit engagerade vid lekaftnar i stadens lekpark, där hundratal barn deltagit. Familjefester ha även arrangerats. Så ordnades t.ex. i mars en familjefest i Gästabudssalen, där nära nog samtliga spelmansfamiljer voro med. Den 1 augusti ordnades en bussutflykt till Arkösund, där även en uppspelning arrangerades vid Turisthotellet. Stämningen var på toppen hela dagen och alla de 50 deltagarna voro mycket nöjda med sin dag, som till yttermera visso, gynnades av ett strålande väder. Gillet räknar nu 35 medlemmar som träffas för idog övning varannan fredagskväll.

Nynäshamns Spelmanslag består nu av 10 medlemmar, som övar regelbundet i en klubblokal, som en av medlemmarna ställt till lagets förfogande. Så har under det gångna året ca 35 spelövningar hållits. Nära nog samtliga spelmän i laget har under året inköpt egna folkdräkter. Laget medverkade den 27 april vid Ösmo Hembygdsgilles årsmöte. I samband därmed ordnade laget en uppspelning i ålderdomshemmet på denna plats. Den 10 maj spelade laget vid Nynäshamns Hembygdsförenings årsmöte och den 13 juni vid Barnens Dags tåg genom staden. Den 19 juni deltog laget i Röda Korsets fest och på midsommaraftonen vid Hembygdsgården. Den 26 oktober hade en offentlig sång- och musik-afton anordnats i Folkets Hus, där samtliga sång- och musikorganisationer framträdde och då givetvis även Nynäshamns Spelmanslag. Laget deltog i veckoslutskursen i folkmusik på Åsa folkhögskola den 18 och 19 september och passar här på tillfället att tacka förbundsstyrelsen för den givande och trivsamt arrangerade kursen.

Skogstorps Spelmanslag meddelar genom Evert Melin att laget sedan någon tid tillbaka har upplösts.

Södertörns Spelmanslag har på grund av att två av medlemmarna befunnit sig på långvariga utlandsresor ej haft någon verksamhet efter sommaren förrän i oktober månad. Övningarna togs då upp igen och pågå nu som vanligt varannan tisdagskväll. Den 28 maj medverkade laget i radio med ett program omfattande ett 10-tal låtar, till största delen sörmländska. Lördagen den 4 december engagerades laget till Samfundet för Hembygdsvårds samkväm i Börssalen i Stockholm. Vi detta tillfälle utdelades Samfundets förtjänsttecken till bl.a. förbundets v. ordförande Gustaf Wetter, som fick mottaga utmärkelsen ur konungens hand.

NYA MEDLEMMAR

Som komplement till i föregående Storpolska införd medlemsförteckning, lämnas här nedan uppgift på de medlemmar, som därefter blivit invalda i förbundet.

Henry Arnstad, Box 745, Stockholm 1.
Sievvert Hellberg, S:t Mickelsgatan 148, Hägersten
Evert Hjalmar Lindberg, Björkbro, Taxinge-Näsby
Meg Sahlin, Kindstugatan 14, Stockholm
Bertil Sandberg, Drottninggatan 28, Kungsör
P.W. Törnkvist, Hamngatan 23 A, Nynäshamn.

RICKARD FORSMAN IN MEMORIAM

Den rare och präktige Forsman i Oxelösund har fått sluta sina dagar. Han hade gott påbrå som spelman efter sin far, båtsmannen Karl Fredrik Rutger Forsman, född 1844 och död 1890 i Tunaberg. Efter denne och en småländsk spelman vid namn Svensson hade Rickard Forsman sin huvudsakliga repertoar. Den var rik och omfattande, och glädjande nog har vi tecknat upp den. 1936 tecknade Olof Andersson upp 25 låtar och 1944 tecknade jag upp 20 låtar, däribland fem brudmarscher.

År 1944 låg jag i två olika omgångar inkallad i Oxelösund och hade då min förläggning endast omkring 1 kilometer från vännen Forsmans stuga. Jag besökte honom ofta och passade då på att teckna upp hans låtar.

En försynt, stilla och fin man var han, Rickard Forsman. När han spelade, såg han så hjärtans glad ut, och hans ögon strålade av spelmansglädje och levnadslust. När han gick på sin tomt och pysslade med sina båtar, fiskredskap eller trädgårdsland, såg han ut som en riktig tomtegubbe. I Bygdgården, som ligger nära hans stuga, var han alltid välkommen. Ofta var han engagerad dit som spelman på gillan, kalas, födelsedagsfester o.dyl. Då trivdes den rare Rickard, gästerna desslikes. - Det var angenämt för mig, när jag någon gång lyckades slita mig från det militära och i stället gå till min spelmansvän och få sitta och lyssna till hans låtar. Det var högtidsstunder, som jag aldrig glömmer.

Han dog den 17 augusti 1954. Han fick plågas länge, innan han dog. Döden kom som en befriare till den 84-årige spelmannen.

På hans begravning spelade Arvid Karlsson, Nyköping och Nordin, Runtuna och lade ned förbundets sista hälsning, en krans, som hade lyrans form, på hans kista.

Tack för Dina vackra låtar, Ditt stillsamma, försynta framträdande och Din vackra spelmansgärning. Vila i frid, käre spelman.

Gustaf Wetter.

FÖRSLAG OCH MOTIONER TILL ÅRSMÖTET.

Härmed erinras om, att förslag och motioner till årsmötet skall vara ordföranden tillhanda senast den 8 januari, för att kunna tas upp till behandling, först av styrelsen och sedan av årsmötet.

ADRESSÄNDRINGAR.

Maj-Britt Nilsson /f.d. Rosén/ Stångåvägen 24, Johanneshov
Einar Svedberg, Ångbergsvägen 11, Stuvsta
Erik Jansson, c/o Gustafsson, Fredsgatan 17 A, Uppsala.

TYSKA KLOCKO'.

I detta nummer av Storpolskan finner Du "Tyska klocko'", sådan den spelades av storspelmannen Aug. Widmark, Vingåker. Dylika polskor med den karaktäristiska stämningen ciss, a, e, a finns i otaliga varianter från Skåne upp till Dalom. I Skåne kallas de Stenbockslåtar och är en sorts bataljvalsning, som skildrar, hur Magnus Stenbock lyckades besegra danskarna i slaget vid Hålsingborg 1710. I Halland och närliggande landskap kallas sådana praktstycken för Skams-, Hins-, eller Fanspolskor. Namnet är ju förklarligt, ty det är ju alldeles givet, att sådana krokiga polskor har med Hin Håle att göra. Denna potentat förväxlades förr ofta i spelmanskretsar med Näcken, och därför kallas dessa låtar också för näckpolskor. Skulle man lära sig spela av Näcken, fick man vistas, helst sju torsdagsnätter i följd, under en bro, där en bäck eller å rann fram. Fick man inte lära sig spela trollstämt av Näcken efter två eller tre natters väntan, brukade det hjälpa, om man offrade en svart katt eller en svart höna. Svart måste offret vara, ty man hade nog en känsla av att man sysslade med mörksens gärningar. Jag vet inte, om Aug. Widmark som elvaåring hade råd och möjligheter att offra till Näcken, men i Sörmland är han nog den siste spelman, som haft en sådan läromästare. Det var hans morbror, den trollkunnige Svinstuge-Fredrik, som prövade sin systersons kärlek till musiken genom att låta den fattige klockarpojken sitta flera nätter under Morjanå-bron. Så blev han ju också en spelman, skickligare än alla andra.

Det var farligt att spela den trettonde reprisen på näckpolskan eller "ellaspilled" (älva-spelet). Då kunde inte spelmännen sluta, de dansande blevo som förhärjade och alla slutade sina dagar i närmaste vattendrag, där Näcken tog dem. Många dystra och hemska spelmanssägner finns upptecknade härom. Detta är ju ingenting annat än försök att skildra spelmansextasen, och den kan då sannerligen ta sig olika uttryck.

Widmark själv var lite underlig, blickade skyggt omkring sig och tittade ner i marken på sina vandringar. Enligt hans lärjungar Carl-Erik i Lind, Per Johan i Hissjö och Sme'ns Axel lär det ha berott på att han och Svinstuge-Fredrik en gång lyckades uppväcka en "döing" på Vingåkers kyrkogård. För att jordfästa gästen ånyo fordrades en lång och kraftig besvärjelse. Antingen andebesvärjarna gjorde detta ofullständigt eller glömde bort det alldeles blev resultatet det, att både Widmarken och Svinstugen fick sig en snyting, som gjorde dem underliga i huvudet för återstoden av deras livstid. Därför råder och förmanar jag Eder allvarligen, Ni alla Widmarks efterträdare, att inte syssla med att uppväcka några "döingar".

I Sörmland har Stenbockslåtarna namnet Tyska klocko'. (Klocko' betyder förstås klockorna). Kyrkklockorna i tyska kyrkan klingade enligt de lösa strängarna på en förstämnd fiol: ciss, a, e, a. Det låter ju både kyrkligt och väluppföstrat, men det hindrar inte, att dessa låtar från Sörmland är förknippade med både spelmansextas, Hin Håle och Näcken.

Den som upptecknat Tyska klocko' efter Widmark var A.P. Andersson. Han var född 1834 i Länås, Närke, var folkskollärare i Berga, V:a Vingåker till 1882, då han flyttade till Norrsunda. Där verkade han som klockare och folkskollärare. Han dog 1914 och då var hans händer deformerade och söndervärkta av ledgångsreumatism. Hans dotter var lärarinna i Huddinge. Hon berättade för mig 1933 att hennes fader var synnerligen noggrann och pedantisk i allt han företog sig. Hans efterlämnade läroböcker m.fl. intressanta saker från den svenska folkskolans barndom, finns på Svenska Skolmuseet, Stockholm. A.P. Andersson var en skicklig musiker, pianist och fiolist. Han hade bl.a. bildat en stråkkvartett i Vingåker. I sin ungdom

studerade han harmoni för J.A. Josephson.

59 låtar har han tecknat upp från V:a Vingåker. Dessa förvaras nu i Kgl. Musikaliska Akademiens bibliotek, dit de insändes 1880. Det vore säkert av intresse för spelmansförbundets medlemmar att in extenso få läsa en avskrift av de tre brev, som upptecknaren "ödmjukeligen" prantade snyggt och prydligt till sekreteraren vid Musikaliska Akademien, Högadde Herr Wilhelm Svédhem, men då bleve denna artikel för lång. Jag gör ett litet utdrag. A.P. Andersson talar om, att han i 25 år varit skollärare i Vingåker och att han under de första 15 åren fungerat som "violspelare på folknöjen, bröllop etc., en August Widmark, som dog förlidet år med violen i hand". (Det skulle vara 1879 det, men det är fel, ty Widmark dog 1878). "Numera är det sällsynt att få höra en äkta och god felkmelodi, sedan handklaveret (ackorden) utträngt violen och Sankeys sånger folkvisan". Att A.P. Andersson inte hade det för fett framgår av att han för besparing av porto sände brev och uppteckningar genom bud till Stockholm, där hans försändelser befordrades genom lokalposten.

Enligt Carl-Erik i Lind hade Karl August Lindblom från Rejmyre ord om sig att kunna trolle. Denne Lindblom var samtida med Widmark och verkade mycket i Sörmland, trots att han var östgöte. Bord och bänkar dansade, när han spelade Tyska klocko'. Men det berodde på, att han kraftigt stampade takten på någon lös golvplanka, så att plankan och möbler, som var placerade på denna, rörde sig i takt efter musiken. Genom att i smyg sammanbinda bord och stolar med snören, kunde Lindblom genom att rycka i dessa få möblerna att dansa.

När Lindblom spelade Tyska klocko', använde han enligt en tradition från Östergötland som stråke en med tagel försedd käpp, vars övre sida ingnids med svavel och i vars spets en syl instuckits. På vissa ställen i polskan vände han stråken, så att eld syntes, och när polskan var färdigspelad, slungade han stråken i taket, där den blev fastsittande.

Lycka till nu med Widmarks Tyska klocko', Noterna, fiolens stämning, pizzicato med vänstra handen och andra konstigheter kanske avskräcker Dig, men jag försäkrar Dig, att Du klarar upp saken så småningom, men Du måste öva mycket, rent melodiskt. Polskan låter svårare än den egentligen är. Och nog kan det väl vara roligt att kunna spela en sådan berömd låt som Tyska klocko'. Läs och begrunda vad upptecknaren skriver om denna polska.

"Tyska klocko', gehörsspelarnes praktstycke, och, om en spelman kan utföra det, ett bevis på mästenskap. Så som Aug. Widmark utförde det har jag aldrig hört någon, ehuru mången gjort försök. Utom sin förträffliga ton, Widmark kunde framlocka ur sin viol, var det en egen klang, som jag ej förmår beskriva, som satte liv i alla, så att då tyska klockorna klingade från hans viol, måste alla dansa. Dock var det en särdeles grace, om han spelade den låten, och gemenligen skodde det ej, förrän han mot slutet av ett gille blev mer än vanligt upprymd. Det hände, att han ofta varierade stycket. Så, som jag satt det i noter, visar det ungefärligen, hur det låter. Att i noter så återgiva det, så som jag några gånger hört det spelas av Widmark, är för mig omöjligt.

Berga i V. Vingåker i februari 1880.
A.P. Andersson"

Widmark måste ha varit en storhejare, när det gällde att spela låtar i allmänhet och Tyska klocko' i synnerhet. Där om vittnade inte blott A.P. Andersson utan även alla Widmarks lärjungar, som jag träffat och tecknat upp låtar efter: Per Johan i Hissjö, Carl Erik i Lind och Smens Axel.

Kom ihåg att tecknet + betyder pizzicato med vänster hand. Jag brukar knäppa med vänstra ringfingret. + + + betyder således, att Du knäpper 1:a, 3:je och 5:te noten, men stryker noterna 2, 4 och 6 med stråken. Alltså omväxlande pizzicato och arco.

I 3:je reprisen finner Du följande konstigheter: x: x: x:. A.P. Andersson skriver själv om detta: "Vid de med x betecknade pauserna knackas med handtaget av stråkens spännskruv av violens resonansbotten (= locket) på bågge sidor om gripbrädet och stränghållaren". Jag vill råda Dig att inte göra detta, ty Ditt instrument far inte väl av en sådan behandling. I stället för att knacka sönder Din fiol med stråken, kan Du ju spela pizzicato. Den ende nu levande sörmländske spelman, som spelar Tyska klocko' med omväxlande knackningar på locket och knäppningar på fiolens lösa strängar, är Axel Wester, Vingåker. När denne Wester en gång "mot slutet av ett gille blev mer än vanligt upprymd" hände det sig, att fiolen åkte bakom nacken, men lika förbaskat knäppte spelmannen samtidigt på de lösa strängarna. Försök göra det efter, Ni andra.

1:a och 3:je takterna i 4:e reprisen spelar Du i flageolet på respektive E-, A- och D-strängen. De kommer då förstas att klinga ciss, a och e, eftersom strängarna är stämde så.

Nu övar vi oss på Tyska klocko', och så spelar vi opp för varandra vid årsmötet, så får vi spörja, vem som är "argast" i att spela. Den som bräcker Wester lovar jag ett särskilt pris. Jag kan inte nu säga, vad det kan bli och oroar mig för resten inte så mycket över löftet, ty jag tror, att jag inte behöver dela ut något pris. Wester är banningen inte lätt att snuva till när det gäller att spela Tyska klocko'.

En god och glad jul, frid och hälsa, god aptit på livet och alla dess hävor samt ett äkta spelmanskyne önskar jag Er alla sörmländska spelemänner.

Vännen

Gustaf Wetter.

INVAL AV NYA MEDLEMMAR

Inval av nya medlemmar kommer hädanefter att ske vid särskilda invalssammanträden. Ansökningar skall egenhändigt skrivas på särskilt formulär, som lämnas av ordföranden, Jan Martin Johansson, Sköldinge. Tel. 221. Dessutom skall ansökan vara försedd med rekommendation av minst en tidigare medlem, väl känd av styrelsen.

Nästa invalssammanträde äger rum söndagen den 9 januari 1955, då styrelsen sammanträder.

Ansökningsblanketter fås efter hänvändelse till ordföranden. Skall vara honom åter tillhanda senast den 8 januari 1955.

FOLKMUSIKKURSEN PÅ ÅSA FOLKHÖGSKOLA

Denna kurs, som anordnades i vårt förbunds regi den 18-19 september samlade ej så många deltagare som styrelsen innerst inne hoppats. De som kommo voro emellertid eldsjälar, som med liv och lust deltog i undervisning, spelning och kamratlig samvaro. Ett noga genomtänkt program hade uppgjorts av förbundsordföranden Jan Martin Johansson, som också stod för flera av programpunkterna.

Lördagen inleddes med gemensam lunch i skolans matsalar, där rektor Allan Degerman hälsade oss alla välkomna. Närmare 10-talet spelmän från Närke hade uttryckt ett önskemål att få deltaga i kursen, vilket med glädje beviljades, då anmälningarna ej uppgick till det maximerade antalet. Därefter vidtog kursverksamheten, som inleddes av Jan Martin med en föreläsning benämnd "Från havet till källorna". Där påvisade föredragshållaren bl.a. vissa likheter mellan modern musik och folkmusik, demonstrerat genom ett avsnitt ur Ingvar Lidholms Toccata e canto. Genom flera anknytningar på vägen från havet sökte sig Jan Martin i sitt föredrag upp mot källorna, där så ursprungliga ting som "kulning", fäbodbefolkningens sätt att meddela sig med varandra från fäbod till fäbod, instrument såsom näverluren, spillåpipan och kohornet blev analyserade och förklarade. En del av folkmusiken har kommit från dessa fäbodlar, inte bara i Dalarna utan exempelvis också här i Sörmland och en del har kommit genom den s.k. högre ståndsmusiken, varifrån vi ha ett flertal menetter, angläser, skänklåtar m.m. bevarade. Även den kyrkliga musiken med koraler i svensk folktun ingår i vår folkmusik. Flera musikillustrationer berikade detta föredrag, som var en fullödlig inledning till besöket i folkmusikens tempel.

Efter en kaffepaus vidtog en programpunkt kallad "Spelmanslaget och studiecirkeln" där Sörmlands läns bildningskonsulent Carl Cramér orienterade kursdeltagarna hur man startar en studiecirkel, vilka ekonomiska bidrag man kan erhålla samt hur man i övrigt handlar för att få största utbyte av en dylik kursverksamhet. I samband därmed hänvisade Jan Martin till en myckenhet litteratur och notmaterial han samlat för demonstration och som kunde tjäna som hjälpmedel och bli studieunderlag inom en studiecirkel i folkmusik.

Rektor Allan Degerman höll så en mycket intressant föreläsning om "Vad vi vill med vårt folkbildningsarbete". Om någon till äventyrs misstänkte att det skulle bli en "torr" föreläsning, mistog han sig grundligt. För det första visade sig rektor Degerman vara en man, som med nästan magisk kraft fick grepp om auditoriet och för det andra var den orientering föredragshållaren lämnade om folkbildningsarbetet så fängslande som endast en skildring, där de mänskliga och psykologiska faktorerna komma i förgrunden, kan bli. Vad folkhögskolan betyder för vår uppväxande ungdom, kanske speciellt på landsbyggen, framstod klart och tydligt. Den griper ofta in i en människas liv just på det stadium, då hon behöver en vägledande hand för att komma in på rätta vägar. Den ger inte endast upplysning och bildning, dess kanske största uppgift är att fostra unga människor, så att de kunna gå ut i livet med en högre målsättning och en tryggare känsla av att ej stå alldeles främmande för de problem, som möter varje människa i sitt arbete och på sin fritid. Rektor Degermans föreläsning rönt ett livligt bifall från kursdeltagarna.

Gustaf Wetter började därefter sitt med stort intresse bemötta föredrag om spelmännens ställning i samhället benämnt ".....varder lekare slagen". Som alltid fick vi en mustig och färgsprakande skildring om gamla spelmän och lekare med ty åtföljande musikillustrationer. Tyvärr hade en tidsförskjutning uppstått, vilket inte gav föredragshållaren tillfälle att genomföra hela sitt program, men det hoppas vi få kompensera en annan gång.

Därefter ordnades för "bröllop" på äkta bondskt manér i gammal stil med bygdedräkter, nästan "riktigt" brudpar, marskalkar och präst m.m. Vi tågade från den lokal, där föreläsningarna hölls och över gårdstunet till skolans matsal, där bröllopet skulle gå av stapeln. I spetsen för följet gick Nynäshamns spelmanslag med Österåkers brudmarsch. Under bröllopet fingo vi vara med om alla de ceremonier, som förekom förr i tiden. Det spelades både steklåtar, skänklåtar och brudskålsmusik och vi fick t.o.m. vara med och se hur det går till när den nyblivna bruden fick ett synligt bevis på att hon upptagits i de gifta kvinnornas krets, d.v.s. hon bytte under måltiden ut den huvudbonad hon bar under fästefolkstiden mot den gifta kvinnans dok. Efter det att måltiden förgått under glam, sorl och støj glädde oss några folkdansare med ett par roliga och käckt utförda folkdanser, och så blev där förstås till sist spelning och åter spelning till långt in på natta'. Ja, borta i förläggningen hördes det nog fortfarande spelmanstoner om till Även-tyrs någon försenad nattvandrare knallade förbi frampå morgonkulan.

Söndagen inleddes med strålande vackert väder. Korum hölls av stiftsadjunkt Thuringer och några folkliga koraler spelades på trio. Efter frukosten var ett omfattande program upplagt. Det handlade om repertoar, arbetsmetoder etc. vid studiet av svensk folkmusik. Jan Martin framförde några ränkvärda ord om, hur ett spelmanslag kan arbeta för att få ett bra framförande av sina låtar och sammansättningen av dessa. Där visades ett nytt system för gemensamt notstudium. Ett stort, notlinjerat papper hängdes upp på väggen, så att det var synligt för alla deltagare. Metoden praktiserades på kursen och visade sig vara ändamålsenlig. Så följde instruktion om de låtar, som medföljde förra Storpolskan, en poängtering av karaktären av dessa låtar, som gjorde att man förstod hur de skulle spelas och varför de skulle spelas så.

Kursdeltagarna delades så upp i två grupper för enskild övning under en timme, varefter gemensam uppspelning ägde rum. Bara på den korta tiden hade klangen och karaktären i uppspelningen blivit helt annorlunda och bättre.

En välbehövlig kaffepaus vidtog därefter innan den sista programpunkten avverkades. Den handlade om folkvisan - den sjungna och den spelade, och gav rikt utbyte och förståelse för den delen av den svenska folkmusiken. Musikillustrationerna gav ett klart besked om de stora värden dessa folkvisor ha och att vi inte får glömma dem i vårt studium av folkmusiken och vid vårt val av repertoar.

En kort men högtidlig avslutning utgjorde ett kraftigt utropstecken efter denna första kurs i svensk folkmusik i Södermanlands Spelmansförbunds regi. Mätte vi få flera tillfällen till hjälp att tränga djupare in i studiet av vår kära folkmusik. Det är svårt att med egen kraft och förmåga kunna lägga upp en plan för dylika studier, veta vilka vägar man kan komma fram på, välja och vraka i den tillgängliga litteraturen och sist men inte minst, kunna välja sin repertoar. Detta gäller åtminstone de yngre spelmännen, som genom tradition och släktskap ej ha några tidigare anknytningar till den svenska folkmusiken.

Nils G. Edvardson

P.S.

Genom Jan Martin har jag just i dagarna fått veta att en liknande kurs anordnades i Örebro den 13-14 november under ledning av JMJ. Arrangörer var Örebro Läns Folkmusikförbund och Bildningsförbundet i Närke. Ser man på

D.S.

SÖRMLÄNDSPELMÄN TILL WINÄS

Ett 25-tal spelmän ur vårt förbund fick genom vår förste ordförande, Seth Carlsson, inbjudan att deltaga i Edsbruks Hembygdsförenings sommarfest den 4 juli. Avfärden skedde från Katrineholm kl. 7 på morgonen med abonnerad buss. Färden gick genom underbart vackra trakter över Kolmården till Åby och utefter väg 4 från Norrköping över Söderköping och Valdemarsvik till det vackert belägna godset Winäs vid Edsbruk. Resan tog mellan tre och fyra timmar och för att vi inte skulle alldeles svälta ihjäl var matsäck anbefalld. Vi höll oss ända till Norrköping, men då gick det inte längre, utan matpaketet framplockades allmänt. På ett förslag från en ej alldeles obekant pedagog gjordes därefter ett uppehåll för att besöka några forminnen i trakten, men efter besöket konstaterades att endast några lämningar återstod. Nästa uppehåll gjordes när en tillräckligt inbjudande, grönskande slänt dök upp. Då kom fiolerna fram för en stunds provspelning tillsammans med östgötanaturen.

Till Winäs anlände vi i god stämning och lagom tid. Godsägare och fru Seth Carlsson tog emot oss med stora famnen framför den ståtliga byggnaden, i vilken vi en stund senare bjöds på en utsökt lunch. Därpå företogs en rundvandring på den del av ägorna där festligheterna skulle gå av stapeln. Planen framför en gammal anrik byggnad skulle bli platsen för ett historiskt spel och där skulle även spelmännen framföra sina låtar. Vi besåg även en vacker holme, med ett praktfullt ekbestånd och med en hänförande utsikt över den omgivande sjön och grannskapen däromkring.

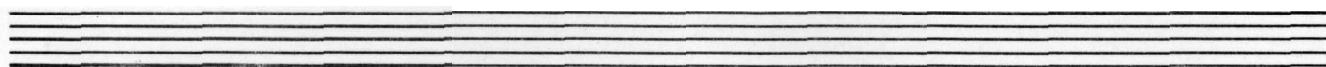
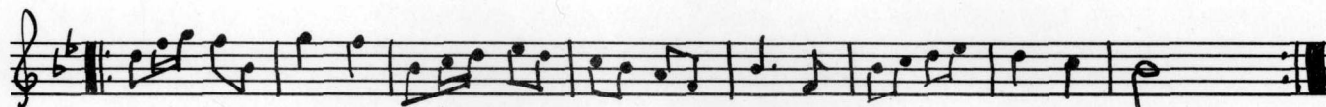
Snart var det dags för festligheternas början, en stor mängd människor hade samlats och vi tågade under spelning från festplatsens entré upp till skådeplatsen. Ett representativt urval sörmlandslåtar spelades så upp och smålänningarnas känsla för folkmusik syntes vara stark om man får döma av de bifallsyttringar, som kom spelmännen till del. Efter detta framfördes ett historiskt spel där de agerande uppträdde i fullt tidsenliga dräkter och med stor inlevelse. Händelseförloppet blev nog så dramatiskt och till allas glädje fick det hela en happy end. Spelmännen intog så dansbanan, där det bjöds på fri gammeldans till tonerna från sörmländska valser och polskor.

Efter en del förfriskningar med smörgåsar, som intogs vid dukade bord på festplatsen och där glada spelmansminnen väcktes till liv av Seth Carlsson och hans gamla trätobröder inom förbundet, började dagen sakta nalkas sitt slut. Det var inte utan ett visst vemod vi lämnade den vackra Edsbruksbygden dock med ett halvt löfte om att få komma igen ett annat år. När bussen sökte sig utefter slingrande vägar upp mot Åtvidaberg, skänkte solens sista strålar ett vackert återsken i alla de otaliga sjöar, som ge denna del av Småland - Östergötland en speciell tjusning. När vi nådde Norsholmstrakten tog vi en liten rast och grävde fram de sista smörgåsresterna för förtäring, vilket med stor nyfikenhet betraktades av passerande bilister på riksettan. Det smakade nästan lika gott som stekt fläsk, sa Gustaf Wetter, medan Stig glädde sin gamle lärare med några vackra skildringar ur levande livet. **Prick kl. 11** var vi åter i Katrineholm och så hade ju också bestämts. Se, det var en riktig spelmansfärd.

Nils G. Edvardson

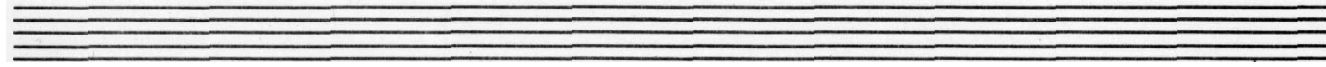
Brudskålsmusik

C. G. A

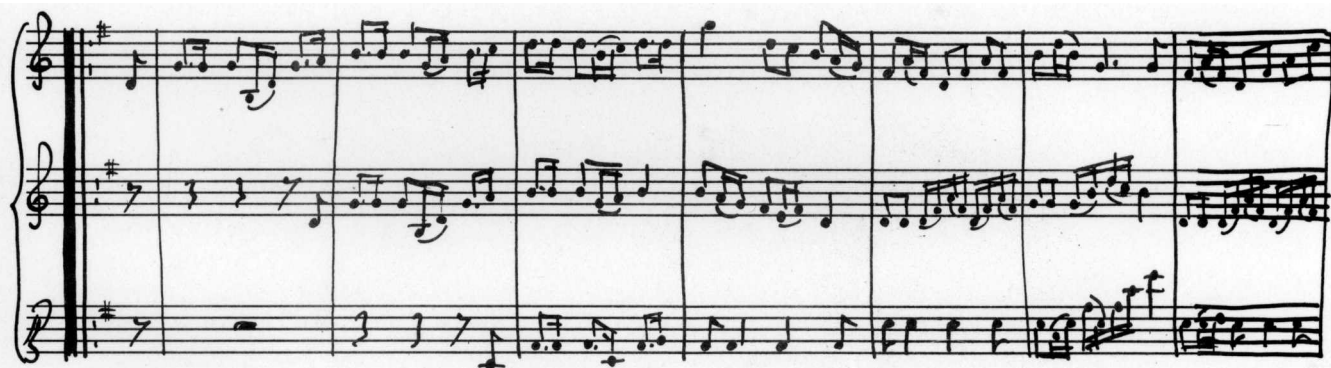
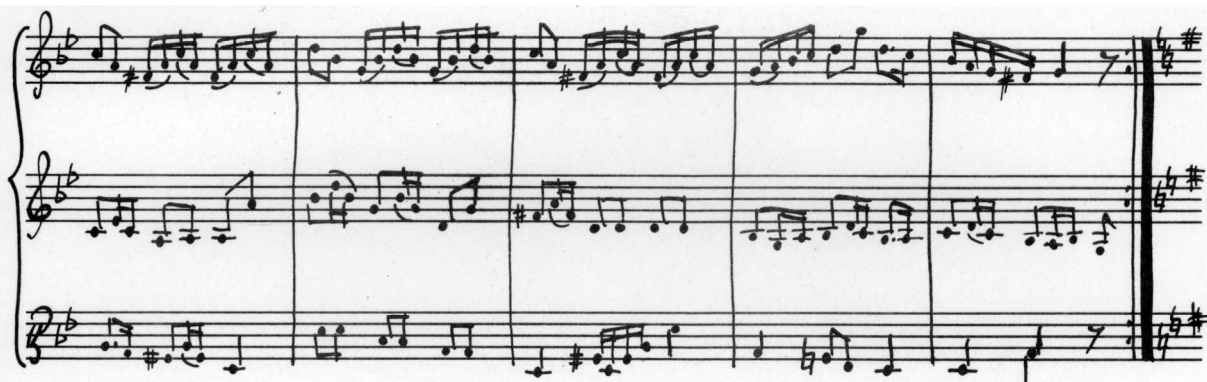
Visa

(arr. åk)

Fienmo Brudpolska

G.W.

Kadrilj

(arr. J.M.J.)

